

FAKSIMIL

Utdrag ur

Nordisk Forum, vol. XVIII, nr 2 1983, ISSN 0029-1366

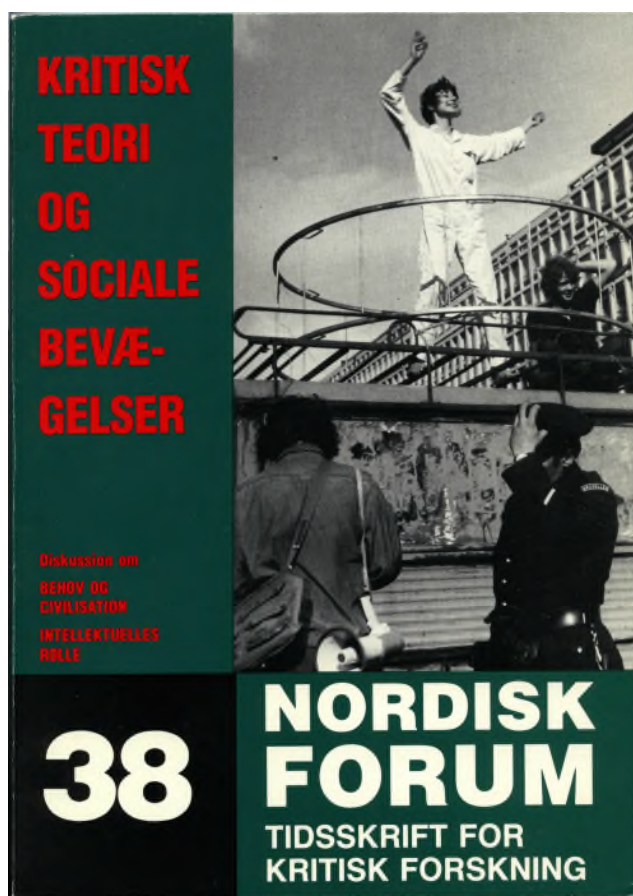
Pp. 82–86:

Donald Broady & Mikael Palme, "Introduktion till Pierre Bourdieus sociologi om intellektuella fält"

Pp, 87–92:

Pierre Bourdieu, "Hur frigöra de fria intellektuella"

[Övers. av Didier Eribons intervju med P. Bourdieu i *Le Monde Dimanche*, 4 maj 1980. Den här översatta versionen är hämtad från pp 67–78 i P. Bourdieu, *Questions de sociologie*, Éd. de Minuit, Paris 1980. Övers. Donald Broady och Mikael Palme.]

**KRITISK
TEORI
OG
SOCIALE
BEVÆ-
GELSER**

Diskussion om

**BEHOV OG
CIVILISATION**

**INTELLEKTUELLES
ROLLE**

38

**NORDISK
FORUM**

**TIDSSKRIFT FOR
KRITISK FORSKNING**

Temaet »Kritisk teori og sociale bevægelser« er interessant, fordi der i kølvandet på 70'ernes »marxistiske offensiv« og 80'er-periodens foreløbige sammenbrud for de revolutionært politiske organiseringsforsøg, er sket en karakteristisk både praktisk og teoretisk orientering imod »sociale bevægelser«. Denne orientering har også impliceret at interessen for modstrategier på specifikke livsområder bliver taget op, uden at det er muligt at reflektere det mere omfattende opgør med kapitalismen.

For så vidt er der ved at indfinde sig et tydeligt skisma imellem teoretisk baseret kapitalismekritik og kampen om de små skridt. Dette skisma stillede sig også for skaberne af den »kritiske teori« i mellemkrigstiden, og uden at analogien i øvrigt hverken kan eller skal strækkes for langt, turde det være indlysende at en renaissance for diskussion af temaerne i »kritisk teori« må ses i dette lys.

Vi rejser altså ikke temaet »Kritisk teori og sociale bevægelser« for på forhånd at ville forsone den kritiske teoris diskurs med de sociale bevægelsers erfaringer, men for at lade skismaet eller spændingen træde frem som udgangspunkt for nyerkendelse.

Vi har valgt at lade diskussionen om temaet forløbe med udgangspunkt i især to sværvægtige repræsentanter for moderne kritisk teori, nemlig henholdsvis *J. Habermas: »Theorie des Kommunikativen Handelns«* og *H.J. Schanz: »Træk af behovsproblematikkens idéhistorie«*. Begge disse tekster udmærker sig ved omfattende at være optaget af den kritiske teoris politiske problem: dens sensitivitet overfor nye problemstillinger, som anes bag afsvækkelsen i de traditionelle klassekampspolitiske strategiske paradigmer. Disse tekster er samtidig så omfattende forpligtet på kritisk teoris traditionshistorie, at de bliver velegnede som udgangspunkt for grundigt at diskutere det nye i forhold til traditionshistorien siden Marx.

Sidste afdeling i dette temanummer består af 3 artikler, som behandler de intellektuelles rolle i senkapitalismen. Diskussionen om kritisk teori og sociale bevægelser omhandler ikke mindst spørgsmålet om de kritiske intellektuelles lønarbejdersgørelse, hvilket fundamentalt set betyder nye vilkår for den kritiske teoris traditionshistorie. Problemstillingens historiske og eksistentielle dimensioner rejses i *Anni Greve's* artikel om »Intellektuelle i krise«, *Donald Broady* og *Mikael Palme's* »Introduktion til Pierre Bourdieus sociologi om intellektuella fält« samt i interviewet med *Pierre Bourdieu: »Hur frigöra de fria intellektuella?«*

I næste nummer svarer bl.a. Hans Jørgen Schanz på de to indlæg i dette nummer vedrørende behovsproblematikken, og Søren Dupont videreudvikler sine synspunkter.

NORDISK FORUM, NR. 38
Vol. 18, nr. 2, 1983

© Den selvejende institution
NORDISK FORUM

ISSN 0029-1366

Sats og tryk: Special-Trykkeriet
Viborg a-s

Nordisk Forum vol. 17 (nr. 33-36) udgives med støtte fra Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd, Danmark – Statens Samhällsvetenskapliga Kommissionen, Finland – Rådet for Samfunnsvitenskaplig Forskning, Norge – Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet i Sverige.

ABONNEMENT

Nr. 37-40, vol. 18, 1983

Danmark: Dkr 210,- (institutioner)
Dkr 170,- (private)

Øvrige nordiske lande:

Dkr 175,- (institutioner)
Dkr 140,- (private)

LØSSALG

Danmark: Dkr 60/hft. (incl. moms)
Øv. Norden: Dkr 50/hft. (excl. moms)

BESTILLING

Abonnement og enkeltnumre kan bestilles ved indbetaling af beløbet på postgirokonto nr 5 58 58 56 til sekretariatet (se nedenfor).

Husk at anføre på modtagertalonen hvad bestillingen omfatter.

Deltagere i Nordisk Sommeruniversitetets aktiviteter kan tegne abonnement til medlemspris ved indbetaling til postgirokontoen.

For nr. 37-40 er medlemsabonnementet i Danmark, Dkr 145,- og i øvrige nordiske lande Dkr 120,-.

**TIDLIGERE UDGIVELSER OG
PLANLAGTE NUMRE**

Inde i tidsskriftet findes en oversigt over temaerne i de sidste årgange og planlagte numre til og med årgang 83.

REDAKTION

DANMARK:

Vilmer Andersen (ansvarshavende)
Nordisk Forum, Linnésgade 22 B 5.,
DK – 1361 København K,
tlf. 45-1-114031 (sekr.), 46-40-87284 (privat).

Ulrik Jørgensen

Livjærggade 12, 3.
DK – 2100 København Ø,
tlf. 45-1-388229 (priv.) 45-2-882222 lok. 2158 (arb).

FINLAND:

Simo Aho

Research Institute for Social Sciences,
Tampere Universitet, Box 607,
SF – 33101 Tampere 10,
tlf. 31-156993.

Tapani Hietaniemi

Fjälldalsgatan 10 A 29, SF - 00100 Helsingfors 10

ISLAND:

Gestur Gudmundsson

Nørrebrogade 200 A,
DK – 2200 København N,
tlf. 45-1-815445.

Thorlakur Helgason, Vallholt 39, 800 Selfoss, Island.

NORGE:

Rune Hagen

Grønnegate 2, N – 9000 Tromsø,
tlf. 47-83-81715 (arb.)

Lise Stahl

Hoffsvn. 30, N – Oslo 2,
tlf. 47-2-553446

SVERIGE:

Henrik Landing

Kocksgatan 45, nb.,
S – 116 29 Stockholm
tlf. 46-8-416709

REDAKTIONSSEKRETARIAT

Mikael Bjerrum (c.v.)

Linnésgade 22,
DK – 1361 København K
Tlf. 01-11 40 31

Postgiro: 5 58 58 56

(kan også benyttes ved indbetaling fra andet nordisk land).

**NORDISK FORUMS
KONTAKTPERSONER**

Se omslaget side 3

KRITISK TEORI OG SOCIALE BEVÆGELSER

Temareaktion:

Vilmer Andersen, Jukka Gronow, Kurt Aagaard Nielsen & Lise Stahl

Introduktion 3

Petter Nafstad (N)

Habermas' rasjonalitetsteori

Filosofihistoriske forutsetninger og sosialfilosofisk aktualitet 6

Jukka Gronow (SF)

Det modernas patologi

Jürgen Habermas' teori om det kommunikativa handlandet 12

Kurt Aagaard Nielsen (DK)

Moderne sociologi – eller moderne kritisk teori? 22

Sven-Eric Liedman (S)

Marxismen och det modernas problem 29

Samtale med Jürgen Habermas

Rationalitetens dialektik 36

CIVILISATIONSKRITIK OG KRITISK TEORI

Stefan Koeller & Kurt Aagaard Nielsen (DK)

Behov og socialisme 49

Søren Dupont (DK)

Kommentar til H.J. Schanz' doktorafhandling 58

DE INTELLEKTUELLES ROLLE

Anni Greve (DK)

Intellektuelle i krise 70

Donald Broady & Mikael Palme (S)
Introduktion till Pierre Bourdieus sociologi om
intellektuella fält 82

Pierre Bourdieu (Fr)
Hur frigöra de fria intellektuella? 87

ANMELDELSER/RECENSIONER

Rossanna Rossanda: Halvdelen af jorden. Dialog med feminismen. Anmeldt af Bodil Holt (DK) 93

Redaktionelt

Nordisk Forum udvider

Den hyppige læser af Nordisk Forum vil i forbindelse med dette nummer bemærke, at tidsskriftet har fået et nyt og større format. Det har været diskuteret længe i redaktionen hvordan vi kunne »optø« det noget massive indtryk, som sider med udelukkende tekst giver, og arbejde os henimod en mere varieret layout, bl.a. ved at anvende mere billedmateriale og illustrationer.

Forudsætningen for at dette skal kunne lade sig gøre er et lidt større format. Vi håber vores bestræbelser vil falde i læsernes smag.

Men det er ikke det eneste nye. Den nuværende redaktion er interesseret i at udvikle en aktiv redigering, og har derfor besluttet at der ud over en alsidig behandling af det enkelte tema, også skal være plads til debatstof, information og reportage i mindre grad, anmeldelser, osv. Ikke mindst debatsiden vil vi gerne gøre mere ud af, så f.eks. en problematik der påbegyndes i et temanummer, viderebehandles og debatteres i de efterfølgende, – også selvom disse numre frem for alt handler om andre temaer. Vil vi med hele denne nye afdeling give Nordisk Forum et mere konsekvent tidsskriftpræg, og mere kontinuerligt kunne følge op på tidligere artikler og problemstillinger. I dette nummer gælder det behovsdiskussionen omkr. Hans Jørgen Schanz' afhandling, som diskuteres i to artikler. I næ-

ste nummer (NOFO 39-40) svarer Schanz på kritikken og Søren Dupont videreudvikler sine betragtninger yderligere. Andre er velkomne til at fortsætte eller måske tage nye temaer op.

200 Nye abonnenter

Nordisk Forum har et alt for spinkelt læsergrundlag både m.h.t. abonnenter og løssalget. Vi er inden udgangen af 1983 nødsaget til at »udvide« med ca. 200 nye abonnenter for ikke at skulle gå ud af dette år med et underskud. Vi opfordrer derfor dels vores læsere, som kun sporadisk anskaffer tidsskriftet om at tegne abonnement, eller i det mindste gøre noget aktivt for at andre får kendskab til vores eksistens. ANVEND DERFOR VEDLAGTE INFORMATIONSMATERIALE og rekvirer mere, hvis du har brug for det. Findes Nordisk Forum f.eks. på din egen institutions bibliotek eller på noget af de offentlige biblioteker i nærheden? Ellers vil det være en fin idé, at du foreslår NOFO anskaffet.

Især nu når vi bliver endnu mere alsidig og får større kontinuitet i indholdet. Temanummerstrukturen vil dog fortsætte og stadig udgøre omkr. 3/4 dele af stoffet i hvert nummer.

V.A.

Donald Broady och Mikael Palme

Introduktion till Pierre Bourdieus sociologi om intellektuella fält

Tendensen är ojämn på den intellektuella börsen i Paris. De marxistiska pappren har fortsatt falla sedan Nicos Poulantzas hoppade från sitt arbetsrum på trettioandra våningen och Louis Althusser ströp sin fru. Oron tilltog när Jacques Lacan förklarade sin psykoanalytiska skola upplöst och dog strax därpå; kurserna för alla de nyemitterade Lacan-aktier som då släpptes ut på marknaden har ännu inte stabiliserats. Sedan också Roland Barthes gått ur tiden, efter att först ha underminerat de flesta sätt att skriva, är det heller inte lätt att veta vem som nu är den store kritikern. Och artikelserien för den breda publiken i *Le Matin* hösten 1982 under rubriken »Efter Sartre, vem?« presenterade visserligen pretender, men inte ens fotografiernas varierande storlek – Emmanuel Le Roy Laduries ansikte över tre spalter osv. – besvarade frågan.

På den intellektuella börsen i Sverige är dock franska papper överlag högt och stabilt noterade. Åtskilliga svenska intellektuella har av kultursidorna att döma öppnat konto i Paris. Växelkurserna är synnerligen gynnsamma och så långa man undviker de värsta antisemiterna och därfinkarna slipper man bekymra sig om några importrestriktioner.

I första hand är det filosofer, litterater och historiker som översatts och diskuterats i vårt land. Men även sociologin är vid liv, låt vara att den också i Paris stod högre i kurs för tio år sedan. En som mer än andra studerat just den intellektuella marknaden och det kulturella kapitalets rörelser är Pierre Bourdieu, verksam vid *École des hautes études en sciences sociales*, ledare för *Centre de sociologie européenne*, alltsedan sextioalet en central gestalt inom fransk samhällsvetenskap och nu senast invald som Raymond Arons

efterträdare på en av professurerna vid *Collège de France*.

Pierre Bourdieus och hans medarbetares arbeten har åstadkommit en hel del rabalder. Det gäller i synnerhet deras talrika bidrag till en sociologi om de intellektuella som inte alltid uppskattats av studieobjekten själva. Vi tror att ett par matskedar av detta slags sociologi skulle göra nytta också i den svenska kulturdebatten, där den »frie« intellektuelle hyllas och hyllar sig själv värre än på länge.

Bourdieu använder antropologins distancerande redskap i sina studier av de intellektuella. Han betraktar dem som ett främmande folkslag, vars levnadssätt, invignings- och passageriter och mytologier – namnets magi, kulturtidskrifterna som kultplatser – kräver deschiffrering för att bli begripliga. Bourdieu började som antropolog och tillhör dem som idag förvaltar arvet från den klassiska franska antropologin och sociologin (»*Année Sociologique-skolan*«); om Marcel Mauss, Emile Durkheim, Maurice Halbwachs nu betraktas som aktuella, är det bl a tack vare att Bourdieu drivit fram nyutgåvor av deras verk och själv vidarefört traditionen. Fortfarande i sitt senaste stora arbete *Le sens pratique* (Éd. de Minuit 1980) utgår Bourdieu från sina tidiga undersökningar bland berberstammar i Kabylien i Nordafrika.

I samband med dessa studier åren kring 1960 lade han bland annat märke till kabylernas oerhört invecklade sätt att utdela gåvor och gengåvor. Den rätt avpassade »gåvan«, som kunde vara ett föremål, en kvinna, en fest, en blodshämnd, till rätt person och vid rätt tidpunkt, var för kabylerna medlet att träda in i en hedersam relation till en annan man. Även andra vardagliga handlingar – att gå med rätt hastighet, värdigt och utan bråd-

ska men ändå målmedvetet, att vara på rätt plats vid rätt tidpunkt, att stiga upp och lämna sitt hus tidigt om morgonen och om vädret förhindrar arbete på åkern befinna sig i männens hus och ingen annanstans- allt markerar att man är en man som vet vad som anstår en man med heder.

För att praktiskt behärska detta »hederns spel« måste man ha vuxit upp bland kabylerna. Den utanförstående observatören – antropologen Bourdieu – som försöker ge gåvor och gengåvor på rätt sätt gör oupphörligen fel, ungefär som den svenske turisten som erbjuder sig betala en slant för cigarettan han tiggat och upptäcker att denne gest fungerar som en fientlig markering: vi ska inte ha annat än kyliga relationer till varandra, du och jag.

Som utanförstående, som främmande observatör, hade Bourdieu däremot möjlighet att rekonstruera principerna bakom kabylernas *habitus*, dvs de i sinnet och kroppen inristade dispositioner som gör det möjligt för dem att spela spelet med dess oändliga nyanser. Och han kunde göra något som var omöjligt för kabylerna: bakom det komplicerade systemet för utdelandet av gåvor och gengåvor kunde han se en dold »ekonomi«, nämligen ett för detta patriarkaliska släktsamhälle nödvändigt sätt att reglera utbytet (av jord, kvinnor, arbetsinsatser, levnadsförnödenheter, symboliskt kapital...) mellan familjerna. Denna »ekonomi« är, menar Bourdieu, misskänd av de inblandade, oigenkännlig som ekonomi. Att inför kabylerna påstå att den finns där vore att ställa till med skandal. Det vore att blanda in lumpna ekonomiska motiv i »hederns spel«, ungefär lika otänkbart – i ordets bokstavliga mening – som att som svensk tacka nej när vännerna vill bjuda på middag men tillägga att man gott kan tänka sig att ta pengarna istället.

Det var detta antropologiska perspektiv Bourdieu bar med sig då han från början av sextioalet vände sitt intresse mot sitt hemland Frankrike, där han fortsatt att studera den misskända »ekonomin« inom det sociala livets förment icke-ekonomiska områden, inte minst kulturens. Två grundläggande tidiga arbeten var *Un art moyen* (1965) och *L'a-*

mour de l'art (1966), om de sociala användningarna av fotografiet respektive museerna. Inflytelserika utbildningssociologiska undersökningar som *Les héritiers* (1964) och *La reproduction* (1970) kan betraktas som studier av de sociala användningarna av utbildningssystemet. Den stora boken om smakens sociologi *La distinction* (1979) vimlar av utvinningar om middagsbjudningar, akademier, golfklubbar, områden dit människor söker sig för att med sina likar förverkliga sin mänsklighet, samtidigt som de – utan att behöva vara det minsta kalkylerande – skaffar sig vanor, intressen och kontakter som är socialt profitabla.

Bourdieu talar om »kulturellt kapital«, dvs en kompetens – i ett land som Frankrike i hög grad garanterad av utbildningssystemet – att praktiskt behärska det liv man måste leva för att kunna vistas på olika håll i samhället. Det finns ett dominerande kulturellt kapital man måste tillägna sig för att inträda på de sociala fält där olika slags makt utövas och det finns specifika kapital för olika sådana fält, statsbyråkratins, journalistikens, universitetens, den legitima kulturens etc.

En viktig tanke hos Bourdieu är att det kulturella kapitalet bl a är nedlagt i kroppen. Det är resultatet av sociala erfarenheter, minnen, sätt att röra sig och sätt att tänka som lagras i människornas kroppar.

Mellan kroppen å ena sidan och de sociala fält där människor inträder å den andra existerar en outtalad, omedveten maskopi, brukar Bourdieu säga. »Kroppen tänker«. För att »känna sig hemma« inom t ex det litterära fältet, för att bli erkänd och igenkänd som t ex litteraturkritiker, krävs att nykomlingen gjort vissa bestämda insatser och låtit sig formas så att han blivit den han måste vara för att vistas inom det litterära fältet: att han lärt sig tillräckligt mycket om tidigare och aktuella litterära fejder för att kunna urskilja de rätta frågeställningarna, att han lärt sig tala, tänka, skriva, vara på vissa sätt, lärt känna de rätta människorna... Den nye inträdande måste också ha demonstrerat att han accepterar bestämda grundläggande förställningar – i synnerhet att det är värdefullt att strida om vad god litteratur eller riktig litteraturkritik

är – vilka omfattas av alla som tar del i spelet.

Det litterära fältet är därmed ett exempel på ett (socialt) fält i Bourdieus mening. Ett fält existerar där människor kämpar om något gemensamt, något specifikt som står på spel inom just detta fält, där specifika insatser krävs och specifika vinster finns att hämta. En specifik typ av 'kapital' är grunden för makten och utdelandet av auktoritet inom fältet. De deltagare som är bäst rustade med sådant kapital är benägna att utveckla strategier för bevarandet av status quo, dvs att spelet kan fortsätta som förut, och att låta de underförstådda reglerna och förutsättningarna för spelet («doxa») förbli outtalade.

Dessa »ortodoxa« deltagare kan dock tvingas att överge sin tystnad och övergå till »ortodoxins diskurs«, nämligen när nya pretender (de »heterodoxa«) träder in och sätter deras dominans i fråga; då gäller det att återställa den tysta uppslutningen kring doxan.

De författare, kritiker, förläggare och andra som befolkar det litterära fältet kan således ha delade meningar om t ex vad litteratur är och bör vara – dessa delade meningar är vapen med vilka striderna inom fältet förs – men att striden är värd att föras, därom är samtliga deltagare i spelet ense. Till de intressen de har gemensamma (Bourdies begrepp 'intresse' behöver inte alls gälla medveten kalkyl, det kan vara fråga om omedveten anteciperings av framtida vinster) hör framför allt att kampen inom fältet skall kunna fortsätta. Nykomlingar måste, också när de utvecklar heterodoxa, kätterska strategier, genom att underbygga tron på värdet av insatserna bidra till att spelet kan fortsätta. Just *viljan* att investera brukar vara ett avgörande urvalskriterium när det blir aktuellt att uppta eller stöta ut någon ny inträdande. Inom fält som det litterära, vetenskapliga, konstnärliga, religiösa åberopar de kätterska upprorsmännen gärna återvändandet till källorna, ursprunget, till litteraturens, vetenskapens, religionens sanna och verkliga mening. På så sätt garanteras att de partiella revolutioner som regelbundet äger rum inom fältet aldrig sätter förutsättningarna för spelets fortbestånd i fråga. »En av de faktorer som skyddar de olika spelen mot den totala revo-

lutionen, den revolution som förstör inte bara makten och de härskande utan spelet självt, är just betydelsen av själva den investering i tid, möda, etc, som krävs för att inträda i spelet och som i likhet med passageriternas provningar bidrar till att i praktiken göra det *otänkbart* att man rätt och slätt skulle kunna förstöra spelet. Det är därför hela områden inom kulturen... räddas av den kostnad som krävs för att förvärva de kunskaper vilka skulle vara nödvändiga för att förstöra spelets former.«

Med andra ord, har man ägnat år eller decennier åt att förbereda sig för verksamhet inom ett litterärt, vetenskapligt etc fält, har man 'intresse' av att hålla uppe värdet av denna investering. De som inte gjort motsvarande investering släpps inte in och kan inte påverka den auktoritet som fördelas inom fältet. (Detsamma gäller för andra områden; Bourdieu har undersökt just set-tillvaron bland de mest förmögna och funnit inte ett lättingliv men ett oerhört tids- och resurskrävande investeringsarbete.)

Ett lyckosamt inträdande på ett socialt fält åtföljs regelmässigt av att man i likhet med kabyllerna misskänner »ekonomin« – insatserna som krävs, dominansförhållandena, vinsterna som finns att hämta, doxan – bakom spelet. Bourdieu har i flera sammanhang noterat, att »uppkomlingen« från underklassen som mot alla odds vinner inträde på det vetenskapliga, litterära, konstnärliga etc fältet t o m löper större risk att totalt misskänna de sociala mekanismer som gjort inträdet möjligt, och i stället känner sig »kallad« helt enkelt, uppfattar sig som »fri« intellektuell, driven av ren kärlek till Vetenskapen, Sanningen, Litteraturen, Konsten och inget annat.

Mot uppkomlingens spända förhållande till den intellektuella och akademiska världen har Bourdieu kontrasterat den »triumferande oskulden« hos de så kallade »födda« intellektuella, deras självklara rätt att vistas i denna värld och deras infödda förmåga att byta och ackumulera kulturellt kapital och att ha alla de rätta åsikterna och veta alla svaren.

Den återkommande bitterheten mot de intellektuella vittnar om vad Bourdieu fått utstå i sin egen förflyttning från bondlandet till

de parisiska seminarierummen, en social förflyttning som av allt att döma varit en biografisk och social förutsättning för egenarten hos hans sociologi. Denna vilar nämligen på den kunskapsteoretiska grundsatsen att forskaren (liksom författaren, konstnären) alltid och ohjälpligt är socialt placerad, bestämd av sin egen biografi och habitus samt av de mekanismer i och kring det vetenskapliga (litterära, konstnärliga) fältet som tilldelat honom hans positioner och de strategier som är möjliga för honom. Därmed är klyftan mellan t ex antropologen eller sociologen och de människor vilkas praktiker han studerar inbyggd i de sociala villkoren för samhällsvetenskapen.

I Bourdieus många analyser av klyftan eller brottet mellan samhällsforskaren som kunskapssubjekt och dennes kunskapsobjekt skymtar ibland spåren av hans egen genomgripande upplevelse av avståndet mellan böndernas liv i Béarn i sydvästra Frankrike, där han växte upp, och den akademiska värld där han senare inrättade sig. Den erfarenheten har hjälpt honom till insikten att forskaren aldrig kan göra anspråk på att återskapa, tömma ut, hela komplexiteten i den värld som är världen för de människor han studerar (med mindre han ger sig in på det utsiktslösa företaget att bli bonde i Kabylien eller i departementet Basse-Pyrénées; men skulle forskaren mot alla odds lyckas med ett så oerhört företag, vore han inte längre forskare. Han skulle inte längre tillhöra det vetenskapliga fältet, skulle Bourdieu förmodligen säga).

De intellektuella, säger Bourdieu, tror att de mer obundna än andra kan granska andras praktiker, men i sitt förhållande till sin egen praktik skiljer de sig inte från en lantarbetarhustru i Béarn som gifter bort sin dotter eller från en kabyrisk bonde i hans förhållande till jorden han brukar. De utvecklar ett praktiskt behärskande av den intellektuella världen, ett praktiskt förnuft som avgränsar vad som är rimligt och anständigt, tänkbart och otänkbart, och som gör det möjligt för dem att leva i den intellektuella världen. Därigenom talar denna värld genom dem när de tror att de själva talar.

När Bourdieu resonerar om de intellektuella återvänder han ofta till Jean-Paul Sartre, de franska intellektuellas ideolog par excellence. Att de beundrade honom, att han blev modell, är inte så konstigt, menar Bourdieu. Sartre var Ideologen, han sa till dem: Ni är fria. Ni kan bättre än någon annan göra er en föreställning om er själva. Ni kan göra er föreställningar om alla andra men ingen kan göra sig en föreställning om er. Sartre, det är detta: Ni kan inte ge en social förklaring till mig! (Bourdies favoritexempel är cafépojken betydelse i den sartreska filosofin; Sartre som vid sitt cafébord skriver om uppsasaren att han är uppsasare men fri att vara något annat, fri som en intellektuell.)

Nej, säger Bourdieu, det går att göra sociologi om de intellektuella, mig själv inte undantagen. Men de värjer sig och kallar mig determinist – den specifika determinering som utmärker de intellektuella är att de tror sig icke-determinerade.

Till de sociala villkoren för Sartres typ av »total intellektuell«, fri att uttala sig om allt och alla, hör ett autonomt intellektuellt fält (autonomi innebär givetvis inte att allt är möjligt men att den legitima auktoriteten, rätten att tala osv utdelas inom fältet) utrustat med sina egna reproduktionsinstitutioner, bland vilka École normale supérieure är den främsta, och legitimationsinstanser, t ex tidskrifter, med *Les temps modernes* som modell för en »intellektuell tidskrift« som koncentrerade och utövade intellektuell makt, samt litterära grupper, akademier mm. I Frankrike finns också speciella förberedande institutioner och procedurer som definierar den intellektuelle och kriterierna för intellektuell briljans, bl a de skolklasser (Khâgnes) som drillar eleverna inför inträdet till École normale supérieure, inträdesprovningarna till samma elitskola samt examinationen till *agrégé* i filosofi.

I ett vidare perspektiv kan Sartre, som (liksom f ö Bourdieu) via just denna väg och det investeringsarbete det innebar trädde in på det intellektuella fältet, betraktas som resultatet av otaliga intellektuellas samlade ackumulering av intellektuellt kapital i allt mer differentierade former: Sartre är den

»engagerade« intellektuelle som iklär sig moraliskt ansvar (med anor från Zolas försvar av Dreyfus), han överskrider gränserna mellan filosofi, essayistik, skönlitteratur, dramatik, kritik, politik, intet mänskligt är honom främmande.

Visserligen menar Bourdieu att de sociala förutsättningarna för den »totale« intellektuelle av Sartres typ nu vittrar sönder i Frankrike, under trycket från statsbyråkratin, med kulturmarknadens och pressens upplösning, etc. Men även om det intellektuella fältets autonomi inskränks, efterfrågas »profetiska« intellektuella som förväntas uttala sig om allt möjligt.

Från denna den intellektuelles »profetiska« roll avgränsar sig Bourdieu å ena sidan, och å den andra från den teknokratiska användningen av samhällsvetenskapen för planerings- och liknande ändamål. Mellan dessa bägge poler har han inmutat sin egen position, byggd på de franska akademiska elitinstitutionernas relativa autonomi och på den legitimitet som klassisk fransk sociologi och antropologi ger (och som han själv bidragit till att återupprätta). En grund för hans arbete är den permanenta kritiska analysen av betingelserna och gränserna för den intellektuella kunskapen, också för hans egen sociologi. Så när vår tids store metasociolog nyligen installerades på stolen i sociologi vid Collège

de France – den översta pinnen på den akademiska stegen i Frankrike – ägnade han inte helt oväntat sin föreläsning åt att tala om professorsinstallationen som socialt fenomen och symbolisk maktutövning. Installationsföreläsningen, sa Bourdieu bland annat, är den rit

»enligt vilken en ny mästare auktoriseras att tala med auktoritet och som instituerar hans tal som legitim diskurs, uttalad av den som fått rätten att tala. Den rätta magiska kraften hos denna rit grundas på ett tyst och osynligt utbyte mellan den nye inträdande, som offentligt utbjuder sitt tal, och de församlade mästare som med sin närvaro som kår och som kroppar intygar att detta tal, när det nu också tas emot av de mest framstående mästarerna, erhåller universell giltighet, dvs talet blir i strikt mening magistralt...«

Donald Broady och Mikael Palme

(Donald Broady och Mikael Palme utkommer inom kort med en introduktionsbok till Pierre Bourdieus kultursociologi samt ett par urvalsvolymer med översatta texter av Bourdieu och hans medarbetare. Arbetet sker i anslutning till projektet »Socialisation och kvalifikation«, som finansieras av Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet och är förlagt till Forskningsgruppen för läroplansteori och kulturreproduktion, Högskolan för lärarutbildning i Stockholm).

Hur frigöra de fria intellektuella?

*Man anklagar er ibland för att utsätta de intellektuella för ett polemiskt våld som snuddar vid antiintellektualism. I er senaste bok, **Le sens pratique**, återfaller ni i er förbrytelse. Ni ifrågasätter de intellektuellas själva funktion, deras anspråk på den objektiva kunskapen och deras förmåga att vetenskapligt göra reda för praktiken...*

– Det är märkligt att människor, som dag efter dag, vecka efter vecka, alldeles godtyckligt tvingar på andra domsluten hos en liten klubb för ömsesidig beundran, skriker om våld när mekanismerna för deras egen våldsutövning för en gångs skull läggs i dagen. Och att dessa djupa konformister på så sätt, genom en besynnerlig kullerbytta, åt sig själva ger en aura av intellektuell djärvhet, ja till och med politiskt mod (de får oss nästan att tro att de riskerar Gulag). Vad man inte förlåter sociologen, det är att han till första bästa förbipasserande lämnar ut de hemligheter som är förbehållna de invigda. Effektiviteten i en handling av symboliskt våld står i proportion till misskännandet av villkoren och medlen för dess utförande. Det är säkert ingen tillfällighet att produktionen av kulturella varor ännu inte frambringat föreningar som försvarar konsumenternas intressen. Man kan föreställa sig alla de intressen, ekonomiska såväl som symboliska, knutna till produktionen av böcker, tavlor, teaterevenemang, dans, film, som skulle hotas om mekanismerna som styr *produktionen av värdet* hos kulturella produkter skulle avslöjas inför ögonen på alla konsumenterna. Jag tänker t ex på sådana processer som den cirkulära cirkulationen av hyllande recensioner mellan ett litet antal producenter (producenter av verk och också av kritik), universitetsfolk i hög ställning som tilldelar andra auktoritet och gör dem till invigda, journalister som till-

delar sig själva auktoritet och som fördelar berömmelse. De reaktioner, som blottläggandet av mekanismerna för kulturell reproduktion väcker, får en att tänka på hur vissa företag drar konsumentföreningarna inför domstol. Vad som står på spel är i själva verket hela den uppsättning av operationer som gör det möjligt att låta allt som glimmar passera som guld – att låta marketingbranschens, rewritingens och textreklamens produkter passera som intellektuella verk.

Ni menar att de intellektuella – eller åtminstone de av dem som har mest att förlora – råkar i uppror när man avslöjar deras profiter och de medel, mer eller mindre lämpliga att tillstå, som de använder sig av för att tillförsäkra sig dessa?

– Just precis. De förebråelser man gör mig är så mycket mer absurda som jag aldrig upphör att tillbakavisa samhällsvetenskapens böjelse för att tänka enligt rättegångens logik och benägenheten hos dem som läser samhällsvetenskapliga arbeten att låta dem fungera inom denna logik: där vetenskapen vill framställa tendentiella lagar som överskrider de personer genom vilka de förverkligas eller manifesteras, där ser förtrytelsen (som kan maskera sig på alla möjliga sätt, inte minst som vetenskap) anklagelser mot personer. Den här vaksamheten förefaller mig så mycket mer nödvändig, som samhällsvetenskapen, vars uppgift är att förstå, i själva verket ibland tjänat syftet att fördöma. Men det ligger något oärligt i att – som den konservativa traditionen alltid gjort – reducera sociologin till till den polisiära karikatyren av den. Och i synnerhet att på grundval av det faktum, att en primitiv sociologi om de intellektuella har tjänat som instrument för förtryck av intellektuella, tillåta sig att tillbakavisa de frågor som en verklig sociologi om de intellektuella ställer till de intellektuella.

Kan ni ge något exempel på dessa frågor?

– Det är t ex klart att sldanovismen försåg vissa intellektuella av andra rangen (enligt de kriterier som gäller inom det intellektuella fältet) med ett tillfälle till revansch på de intellektuella som haft tillräckligt mycket eget kapital för att hävda sin autonomi i förhållande till makten. Detta egenintresse uppträdde i namn av folkliga krav. Men det är inte skäl nog att underkänna allt utforskande av de intellektuellas funktioner och av hur deras sätt att fylla dessa funktioner beror av de sociala villkor under vilka de utövar dem. Så när jag påminner om att avståndet till livets vanliga nödvändigheter är villkoret för en teoretisk uppfattning av den sociala världen, är det inte för att utpeka de intellektuella som »parasiter«, utan för att påminna om de gränser för teoretisk kunskap som de sociala villkoren för dess vinnande sätter: om det finns någonting som människor vilka levt med de högt utbildades fritid har svårt att förstå sig på, så är det praktiken som sådan, till och med den mest banala, antingen det handlar om en fotbollsspelares praktik, den praktik som utövas av en kabyrisk kvinna som fullgör en ritual eller av en familj från Béarn som gifter bort sina barn.

Ni är inne på en av de mest fundamentala teserna i er senaste bok, Le sens pratique: att man måste analysera den sociala situation i vilken de som analyserar praktiken befinner sig, de förutsättningar de drar in i sin analys...

– Vetenskapens subjekt är en del av, upp-tar en plats i vetenskapens objekt. Man kan bara förstå praktiken förutsatt att man, genom den teoretiska analysen, behärskar konsekvenserna av det förhållande till praktiken som finns inskrivet i de sociala villkoren för varje teoretisk analys av praktiken. (Jag understryker att det är fråga om teoretisk analys och inte, som man ofta tror, om vilket som helst praktiskt eller mystiskt deltagande i praktiken – »deltagande observation«, »intervention«, etc). Därför har ritualerna – utan tvivel de mest praktiska av praktiker, eftersom de är uppbyggda av handgrepp, gester, av en hel kroppslig dans – alla chanser att bli missförstådda av sådana människor som är föga av dansörer eller gymnaster och

därför benägna att i dem se ett slags logik, ett slags algebraisk kalkyl.

Att placera de intellektuella, det innebär för er att påminna om att de tillhör den dominerande klassen, och att de vinner profiter av sin position, även om dessa profiter inte är ekonomiska i strikt mening.

– Mot illusionen om en »intellektuell utan vare sig bindningar eller rötter«, som på något sätt är de intellektuellas professionella ideologi, vill jag påminna om att de intellektuella, i egenskap av innehavare av kulturellt kapital, utgör en (dominerad) fraktion av den dominerande klassen och att mängder av de positioner de intar, t ex i fråga om politiken, beror på tveydigheten i deras position som dominerade bland dominerande. Jag påminner också om att tillhörigheten till det intellektuella fältet implicerar vissa specifika intressen, inte bara, i Paris liksom i Moskva, vad gäller akademiska poster eller förlagskontrakt, utan också tecken på erkännande och belöningar, ofta obegripliga för dem som inte tillhör denna värld men genom vilka man utövar alla slags påtryckningar och en subtil censur.

Och ni menar att en sociologi om de intellektuella erbjuder de intellektuella en frihet i förhållande till de bestämmningar som tvingar sig på dem?

– Den erbjuder åtminstone möjligheten av en frihet. De som ger sken av att behärska sin samtid är ofta behärskade av den och försvinner med den, i förfärande hög grad tidsmärkta. Sociologin ger en chans att bryta förtrollningen, att avvisa den position som ägd ägare vilken kedjar fast dem som alltid håller sig à jour, alltid är med i tidens smak, vid deras egen tid. Det finns något patetiskt i den foglighet med vilken dessa »fria intellektuella« skyndar att komma med sina utläggningar om de ämnen som stunden påbjuder, som idag om begäret, kroppen eller förförelsen. Och ingenting är mer gravlikt än läsningen tjugo år efteråt av dessa av konkurrensen framtvingade övningar, förenade till en perfekt, unison enhet av de stora »intellektuella« tidskrifternas specialnummer.

Man kunde vända ert argument mot er själv och säga att de intellektuella åtminstone har

förtjänsten att leva med sin tid...

– Ja, om att leva med sin tid innebär att låta sig föras med av den intellektuella historiens ström, drivas hit och dit av modets växlingar. Nej, om det den intellektuelle ska göra inte är att »veta vad man ska tänka« om allt detta som modet och dess agenter utpekar som värdigt att tänka något om, utan i stället försöka lägga i dagen allt det som det intellektuella fältets historia och logik tvingar honom att tänka i ett givet ögonblick när han inbillar sig vara fri. Ingen intellektuell fördjuvar sig i historien, i det närvarande, mer än vad sociologen gör när han utövar sitt hantverk (detta närvarande, som för andra intellektuella är objekt för ett intresse de kan välja eller avstå från, ett intresse utanför det professionella arbetet som filosof, filolog eller historiker, är för sociologen det första, ursprungliga, t o m det enda objektet). Men hans ambition är att ur nuet frigöra de lagar som gör det möjligt att behärska nuet, att frigöra sig från nuet.

Ni nämner någonstans i en av de noter som utgör ett slags »underjord« i era texter, »de omärkliga glidningar som på mindre än trettio år har fört oss från ett tillstånd hos det intellektuella fältet, när det var på pass nödvändigt att vara kommunist att man inte behövde vara marxist, till ett tillstånd när det var så chict att vara marxist att man till och med kunde »läsa« Marx, för att utmynna i ett tillstånd när modets senaste måste är att frigöra sig från allt, och först och främst från marxismen.«

– Det är inte en polemisk formel men en stenografisk beskrivning av utvecklingen hos en mängd franska intellektuella. Jag tror den håller för kritik, och att det är bra att uttala den i en tid när de som likt spån lät sig föras med av det intellektuella fältets krafter nu vill påtvinga sina senaste omvändelser på dem som inte följt dem i deras skiftande omedvetna turer. Det är inte roligt att se terrorism praktiserad under namn av antiterrorism, häxjakt under namn av liberalism, ofta exekverad av samma personer som under andra tider använde sig av samme intresserade övertygelse <conviction intéressée> för att få den stalinistiska ordningen att härska. Särskilt i det ögonblick när Kommunistpartiet

och dess intellektuella vänder åter till praktiker och teman som är fullt värdiga stalinismens glansdagar och, närmare bestämt, till maskintänkandet och det mekaniska språket, produkter av apparaten och hopsvarvade för apparatens blotta bevarande.

Men denna påminnelse om de sociala bestämmningar som trycks på de intellektuella, leder den inte till att diskvalificera de intellektuella och diskreditera vad de producerar?

– Jag tror att den intellektuelle har privilegiet att vara placerad i villkor som tillåter honom att arbeta för att lära känna vad som, allmänt och specifikt, bestämmer honom; och därigenom frigöra sig från bestämmningarna (åtminstone delvis) och åt andra erbjuda redskap för frigörelse. Kritiken av de intellektuella, om det är fråga om kritik, är motsatsen till krav och förväntningar på dem. Jag tror att den intellektuelle kan fylla den frigörande funktion som han – ofta genom ren usurpation – tillerkänner sig själv, enbart under förutsättningen att han känner och behärskar det som determinerar honom. De intellektuella, som t o m finner strävan att klassificera denne oklassificerbare skandalös visar bara därigenom hur pass långt de har till medvetenhet om sanningen om sig själva och om den frihet som denna sanning skulle kunna ge dem. Sociologens privilegium, om det finns ett sådant, är inte att hålla sig flygande ovan dem han klassificerar, men att veta att han är klassad och veta ungefär var bland klassificeringarna han själv är placerad. Dem som tror sig ge igen genom att fråga mig om min smak när det gäller konst eller musik, brukar jag svara – och det är inget spel –: jag har den smak som korresponderar mot min plats bland klassificeringarna. Att föra in vetenskapens subjekt i historien och samhället, det är inte att försvärja sig åt relativism; det är att ställa upp villkoren för den kritiska kunskap om kunskapens gränser som är villkoret för en sann kunskap.

Det är detta som driver er att ta avstånd från de intellektuellas usurpation av rätten att tala?

– Det är i själva verket mycket vanligt att de intellektuella, på grundval av den *kompetens* (i ordets nästan juridiska innebörd) som socialt tillerkänns dem, ger sig auktoritet att

tala med auktoritet långt utanför gränserna för sin tekniska kompetens, i synnerhet på politikens område. Denna usurpation, som från begynnelsen var grunden för den intellektuelles ambition – att närvara vid tänkandets alla frontlinjer, att sitta inne med alla svar –, återfinns man, under andra yttre former, hos *apparatchniken* eller teknokraten som åkallar Diamat eller den ekonomiska vetenskapen för att dominera.

Kan ni precisera?

– De intellektuella tillerkänner sig usurpatorns rätt att lagstifta i alla frågor, i namn av en social kompetens som ofta är helt och hållet oberoende av den tekniska kompetens den förefaller garantera. Jag tänker här t ex på något som i mina ögon är ett av de medfödda lytena i det franska intellektuella livet, nämligen *essayismen*, som är så djupt rotad i våra institutioner och våra traditioner att det skulle krävas timmar för att räkna upp de sociala villkor som gör den möjlig. (Jag vill här bara anföra det slags kulturella protektionism, som går hand i hand med okunnigheten om utländska språk och traditioner och som möjliggör för övervunna kulturella projekt att överleva; eller sedvänjorna inom de förberedande klasserna vid grandes écoles²; eller traditionerna inom filosofiklasserna.) Till dem som nu gläder sig alltför snabbt, vill jag säga att misstagen uppträder parvis och stöder varandra ömsesidigt: mot *essayismen* hos dem som disputerar *de omni scibili*, »om allt vetbart«, svarar de »upplåsta« utläggningar som mycket ofta är avhandlingar. Det är kort sagt fråga om det äkta paret pedanteri och mondänitet, avhandlingen och bagatellen, som åstadkommer att de stora lärda verken är så helt osannolika och, när de dyker upp, dömda till antingen halv-mondän vulgarisering eller glömska.

I er senaste artikel i Actes de la recherche, »Le mort saisit le vif«,³ gör ni »filosofin med stora bokstäver« till skottavla...

– Ja. Den är ett av de mest typiska uttrycken för det slags högdragna sätt att tänka som man vanligtvis identifierar med hög teoretisk nivå. Att tala om Apparater med stort A, eller om Staten, Rätten eller Skolan, att göra Begreppen till det historiska handlan-

dets subjekt, det är att undvika att smutsa händerna med empirisk forskning genom att reducera historien till ett slags giganternas kamp med gudarna där Staten trotsar Proletariatet, eller, ytterst, till Kampen, de moderna Erinnyerna.

Ni avvisar en fantasmagorisk historiefilosofi. Men glömmer era analyser inte historien, vilket man ibland förebrår er? Vilket innebär att som grundval för er sociologi finns en antropologisk teori eller enklare uttryckt, en viss bild av människan?

– Ja. Denna teori om praktiken eller, bättre, om det praktiska förnuftet avgränsar sig framför allt mot filosofin om subjektet och världen som representation. Mellan den socialiserade kroppen och de sociala fälten, två skapelser som i allmänhet bringats till samklang av samma historia, etableras en undermedveten, kroppslig medbrottslighet. Men denna teori definierar sig också i motsättning till behaviorismen. Handlingen är inte ett svar vars hela nyckel finns i den utlösande stimulus. Handlingen har till princip ett system av dispositioner, vad jag kallar habitus, som är produkten av hela den biografiska erfarenheten (vilket innebär att liksom det inte finns två identiska individuella historier, så finns heller inte två identiska habitus, vilket inte hindrar att det finns klasser av erfarenheter, och således klasser av habitus – klass-habitus). Dessa habitus, ett slags historiskt iscensatta program (som inom informationsbehandlingen), ligger på ett bestämt sätt till grund för verkan av de stimuli som sätter dem i rörelse, därför att denna konventionella och villkorliga stimulering inte kan utövas annat än på organismer som är disponerade för att uppfatta den.

Denna teori står i motsättning till psykoanalysen?

– Den saken är mycket mer komplicerad. Jag vill bara säga att den individuella historien, där den är som mest säregen, och även i sin sexuella dimension, är socialt bestämd. Det är vad Karl Schorske uttryckte så väl: »Freud glömmer att Oidipus var en kung«. Men om det är riktigt att påminna psykoanalytikern om att relationen mellan far och son också är en successionsrelation så bör socio-

logen å sin sida akta sig för att glömma att den i egentlig bemärkelse psykologiska dimensionen i relationen far-son kan utgöra hinder för en succession *utan historia*, i vilken arvtagaren i själva verket är ärvd av arvet.

Men när historien gjord till kropp befinner sig i fullständig överensstämmelse med historien gjord till sak, då har man en de dominerades tysta medbrottslighet i dominansen...

– Somliga frågar ibland varför de dominerade inte revolterar mer. Det räcker att ta i beaktande de sociala villkoren för produktionen av aktörer, och de bestående effekter dessa villkor utövar genom att inristas i dispositionerna, för att förstå att de människor som är produkten av upprörande sociala villkor inte med nödvändighet är lika upproriska som de skulle varit om de befunnit sig i samma upprörande villkor men (i likhet med de flesta intellektuella) vore produkten av mindre upprörande villkor. Vilket inte är samma sak som att säga att de gör sig till maktens medbrottslingar genom något slags falskspel, genom att ljuga för sig själva. Och dessutom får man inte glömma alla förskjutningar mellan den förkroppsligade historien och den försakligade historien, alla människor som känner sig *»mal dans son peau«* [osäkra i kläderna, eg. vantrivs i sitt eget skinn], som man ofta säger nuförtiden, dvs osäkra i sin ställning, i den funktion som är dem tilldelad. Dessa människor som hamnat snett, deklarerade nerifrån eller uppifrån, är människor med historia som, ofta, gör historia.

Denna känsla av att ha hamnat snett, den säger ni att ni ofta har...

– Om människor som är sociologiskt osannolika säger man ofta att de är *»omöjliga«*... De flesta av frågorna jag ställer – och först och främst till de intellektuella, som har så många svar och i grund och botten så få frågor –, har utan tvivel sina rötter i känslan av att vara en *främling* i den intellektuella världen. Jag utfrågar denna värld, därför att den sätter mig ifråga, och på ett mycket djupgående sätt som sträcker sig mycket längre än till blotta känslan av social uteslutning: jag känner mig aldrig helt berättigad att vara en intellektuell, jag känner mig inte *»hemma«*, jag har en känsla av att jag måste avlägga

räkenskap – till vem? jag vet inte – för något som för mig ter sig som ett oförsvarbart privilegium. Denna erfarenhet, som jag tror mig känna igen hos många socialt stigmatiserade (och t ex hos Kafka), inbjuder inte till omedelbar sympati för alla dem – och de är inte mindre talrika bland de intellektuella än annorstädes – som tycker sig ha full rätt att existera så som de existerar. Den mest elementära sociologin om sociologin intygar att de största bidragen till samhällsvetenskapen åstadkommit av människor vilka inte rörde sig som fisken i vattnet i den sociala världen sådan den är.

Denna känsla av att inte vara »hemma« förklarar kanske den bild av pessimism som man ofta häftar på er? En bild som ni försvarar er mot...

– Jag skulle inte heller tycka om att man inte fann någonting annat att prisa i mitt arbete än dess optimism. Min optimism, om det finns någon sådan, består i att tänka att man måste göra det bästa möjliga av hela den historiska utveckling som sänt många intellektuella tillbaka till en desillusionerad konservatism: vare sig det gäller detta slags tragiska historiens slut som teorierna om *»konvergens«* (mellan *»socialistiska«* och *»kapitalistiska«* regimer) och om *»ideologiernas död«* besjunger, eller, på närmare håll, de konkurrensspel som skiljer vänsterpartierna åt och som visar att de specifika intressena bland *»apparaternas män«* kan komma före intressena bland dem som ger dem mandat. När det inte längre finns så mycket att förlora, och särskilt inte vad gäller illusioner, då är det tid att ställa alla de frågor som länge varit censurerade i namn av en voluntaristisk optimism, ofta identifierad med progressiva attityder. Det är också rätt ögonblick att vända blicken mot den blinda punkten i alla historiefilosofier, nämligen den utblickspunkt varifrån de omfattas; att t ex utforska, som Marc Ferro gör i sin senaste bok om den ryska revolutionen, de intressen som de ledande intellektuella kan ha av vissa former av *»voluntarism«*, ägnade att rättfärdiga *»den demokratiska centralismen«*, dvs att ständigt desamma skall dominera och, mer generellt, den tendens till byråkratiskt avledande av det

samhällsomstörtande utbrottet som är oskiljaktigt förenat med representerandets och delegerandets logik, etc. »Den som ökar sin vetenskap«, säger Descartes, »ökar sin smärta«. Och den spontanistiska optimismen hos frihetens filosofer är ofta bara en effekt av okunnighet. Samhällsvetenskapen gör slut på mycket hyckleri, men förstör också många illusioner. Jag betvivlar inte desto mindre att det skulle finnas någon verklig frihet annan

än den som kunskapen om nödvändigheten gör möjlig. Samhällsvetenskapen skulle inte alltför illa ha fullgjort sitt uppdrag, om den kunde resa sig mot den oansvariga voluntarismen och samtidigt mot den fatalistiska scientismen; om den kunde bidra, om aldrig så lite, till att definiera den *rationella utopismen*, förmögen att spela på kunskapen om det sannolika för att göra en framtid av det möjliga...

Noter

1. Intervju med Pierre Bourdieu av Didier Eribon i *Le Monde Dimanche* den 4 maj 1980. Den här översatta texten är hämtad från Bourdieu: *Questions de sociologie*, p 67-78 (Éd.de Minuit, 1980). Övers. Donald Broady och Mikael Palme.
2. Grandes écoles är ett slags högre utbildningsinstitutioner, som bl a ger gymnasielärarkompetens, vid sidan av universiteten, varav några har nått ryktbarhet som elitskolor, t ex École Normale Supérieure vid Rue d'Ulm i Paris som bl a ger kompetens i filosofi och klassiska språk och där mängder av framträdande franska intel-

lektuella och universitetsmänningar har skolats (också Bourdieu själv). Om de *classes préparatoires* som drillar eleverna inför inträdet vid Grandes écoles har Bourdieu skrivit i *Actes de la recherche en sciences sociales* No 39, 1981, p 3-70, en artikel som kan läsas som en maskerad självbiografi. (övers. anm.)

3. Bourdieu: »Le mort saisit le vif. Les relations entre l'histoire réifiée et l'histoire incorporée« / Ung. Det döda griper tag i det levande. Relationerna mellan den försakligade och den förkroppsligade historien/, i *Actes de la recherche en sciences sociales* No 32-33, 1980, p 3-14.

